

К е ш е х о к у к л а р ы н ы ң г о м у н и д е к л а р а ц и я с е

Б е р л ă ш к ă н М и л л ă т л ă р О е ш м а с ы н ы ң Г е н е р а л ь
А с с а м б л е я с е 1948 е л н ы ң 10 д е к а б р е н д ă 48 т а в ы ш б е л ă н
к а б у л и т т е . А н д а с и т е з к е ш е б е р я к к а д а т а в ы ш
б и р м ă д е .

П р е а м б у л а

К е ш е л е к г а и л ă с е н е ң б ă т е н ă г ь з а л а р ы н а х а с б у л г а н
т и г е з **h**ă м а е р ы л г ы с ы з х о к у к л а р н ы **h**ă м к е ш е д ă р ă ж ă с е н
т а н у н ы ң г а д е л л е к **h**ă м г о м у н и т ы н ы ч л ы к н ы ң н и г е з е
и к ă н е ң и с т ă т о т ы п ,

к е ш е х о к у к л а р ы н а к и м с е т е п **h**ă м ж и р ă н е п к а р у н ы ң
в ă х ш и л е к к ă к и т е р ۋ е н , к е ш е л е к н а м у с ы н у я т у ы н ,
к е ш е л ă р н е ң ۋ з к а р а ш л а р ы н а **h**ă м с ۋ з и р е г е н ă и я
б у л г а н , к у р к у д а н , м о х т а ж л ы к т а н а з а т б у л г а н
т о р м ы ш т о з ۋ н е ң к е ш е л ă р н е ң б о с к о м т ы л ы ш ы и к ă н е ң
и г ь л а н и т ۋ н е и с т ă т о т ы п ,

ж ă б е р л ă ۋ г ă **h**ă м и з с л ۋ г ă к а р ш ы с о ң г ы ч а р а и т е н к е ш е
б а ш к ۋ т ă р е р г ă м е ж б ۋ р б у л м а с ы н ă ч е н а н ы ң х о к у к л а р ы н
з а к о н к о ч е б е л ă н с а к л а у з а р у р л ы г ы н и с т ă т о т ы п ,

К е ш е н е ң т ă п х о к у к л а р ы н а , ш ă х е с н е ң а б р у е н а **h**ă м
к ы й м ă т е н ă , х а т ы н к ы з л а р н ы ң **h**ă м и р л ă р н е ң т и г е з
х о к у к л ы л ы г ы н а , Б е р л ă ш к ă н М и л л ă т л ă р х а л ы к л а р ы
ۋ з л ă р е н е ң ы ш а н ы ч ы н У с т а в т а р а с л а в ы н **h**ă м т а г ы н д а
з у р р а к и р е к к ă и р е ш е п , и ж т у м а г ы й ۋ с е ш к ă , т о р м ы ш
ш а р т л а р ы н я х ш ы р т у г а я р д ă м и т ă р г ă н и я т л ă в е н и с т ă
т о т ы п ,

Б е р л ă ш к е н М и л л ă т л ă р О е ш м а с ы ă г ь з а с ы б у л г а н
д ă ۋ л ă т л ă р н е ң к е ш е х о к у к л а р ы н , т ă п и р е к л ă р н е у р т а к
х ă р м ă т и т ۋ д ă **h**ă м с а к л а у д а б у л ы ш л ы к к ۋ р с ă т ۋ н е ۋ з
б у р ы ч л а р ы и т е п а л у л а р ы н и с т ă т о т ы п ,

ă л е г е х о к у к л а р н ы **h**ă м и р е к л ă р н е а ң л а у б у
й ă к л ă м ă л ă р н е т у л ы с ы н ч а ۋ т ă ۋ д ă б и к з у р ă h ă м и я т к ă и я
б у л у ы н и с т ă т о т ы п ,

Г е н е р а л ь А с с а м б л е я

ă л е г е К е ш е х о к у к л а р ы н ы ң г о м у н и д е к л а р а ц и я с е н
б ă т е н д ă ۋ л ă т л ă р **h**ă м х а л ы к л а р ۋ т ă р г ă о м т ы л ы р г а т и е ш л е
б у р ы ч с ы й ф а т ы н д а и г ь л а н и т ă . Б у Д е к л а р а ц и я н е
hă р в а к ы т к ۋ з а л д ы н д а т о т ы п , ж ă м г ы я т ы н е ң **h**ă р ă г ь з а с ы ,
hă р к е ш е а ң-б е л е м т а р а т у , б е л е м а л у ю л ы б е л ă н б у
х о к у к л а р н ы **h**ă м и р е к л ă р н е х ă р м ă т и т ă р г ă т и е ш , б у
х о к у к л а р **h**ă м и р е к л ă р О е ш м а ă г ь з а с ы б у л г а н д ă ۋ л ă т л ă р
х а л к ы **h**ă м а л а р ю р и с д и к ц и я с с н ă к е р ă т о р г а н
т е р р и т о р и я л ă р д ă г е х а л ы к л а р а р а с ы н д а т а н ы л ы п
т о р м ы ш к а а ш ы р ы л ы р г а т и е ш .

1 с т а т ь я .

Б а р л ы к к е ш е л э р д э а з а т **һ** э м ү з а б р у й л а р ы **һ** э м х о к у к л а р ы я г ы н н а н т и ң б у л ы п т у а л а р . А л а р г а а к ы л **һ** э м в ө ж д а н б и р е л г э н **һ** э м б е р – б е р с е н э к а р а т а т у г а н а р ч а [т у г а н н а р ч а] м ө н э с э б э т т э б у л ы р г а т и е ш л э р .

2 с т а т ь я .

Һ э р к е ш е ү з е н е ң м и л л и я и с э и ж т и м а г ы й ч ы г ы ш ы н а , м ө л к э т е н э , н и н д и к а т л а у д а н б у л у ы н а , р а с а с ы н а , т э н т ө с е н э , ж е н е с е н э , т е л е н э , д и н е н э , с э я с и я и с э б а ш к а и н а н у л а р ы н а к а р а м а с т а н , б е р н и н д и а е р м а с ы з , Д е к л а р а ц и я д э и г ь д а н и т е л г э н б а р л ы к х о к у к л а р г а , б ө т е н и р е к л э р г э и а б у л ы р г а т и е ш .

М о н н а н т ы ш , к е ш е н е ң т о р г а н ж и р е н е ң м ө с т э к ы й л ь я и с э ү з и д а р э с е з , б е р э р и л к а р а м а г ы н д а б у л у ы н а я и с э м ө с т э к ы й л ь л е г е б а ш к а б е р э р т о р л е ч и к л э н ү с н э к а р а м а с т а н , и л е н е ң с э я с и , х а л ы к а р а , х о к у к ы й х э л е н э к а р а м а с т а н , а н а б е р н и н д и д э а е р ы м л а у ү т к э р е л е р г э [ү т к э р е л э р г э] т и е ш т ү г е л .

3 с т а т ь я .

Һ э р к е ш е н е ң т о р м ы ш к а , и р е к к э **һ** э м ш э х с и к а г ы л г ы с ы з л ы к к а х о к у к ы б а р .

4 с т а т ь я .

Б е р к е ш е д э к о л л ы к т а я и с э и р е к с е з х э л д э т о т ы л ы р г а т и е ш т ү г е л ; к о л л ы к н ы ң **һ** э м к о л л а р с а т у н ы ң б о т е н т о р л э р с т ы с л а .

5 с т а т ь я .

Б е р к е м д э г а з а п л а н ы р г а , я у с ы з , к е ш е л е к с е з я и с э а н ы ң д э р э ж э с е н т ө ш е р э т о р г а н м ө н э с э б э т к э д у ч а р и т е л е р г э **һ** э м ж э з а г а т а р т ы л ы р г а т и е ш т ү г е л .

6 с т а т ь я .

Һ э р к е ш е н е ң , у л к а й д а г ы н а б у л с а д а , ү з е н е ң х о к у к и я с е и к э н е н т а н у д а р ы н т а л э п и т э р г э х а к ы б а р .

7 с т а т ь я .

З а к о н а л д ы н д а б ө т е н к е ш е л э р л э т и ң , б е р н и н д и а е р ы м л а н у с ы з **һ** э р к е м н е н з а к о н б е л э н т и г е з я к л а н ы р г а х о к у к ы б а р . Б а р л ы к к е ш е л э р н е ң д э б у Д е к л а р а ц и я н е б о з у ч ы н и н д и д э б у л с а х о к у к л а р д а н м э х р ү м и т е л ү д э н м ш у н д ы н х о к у к л а р д а н м э х р у м и т ү г э к о т ы р т у д а н т и г е з я к л а н ы р г а х о к у к л а р ы б а р .

8 с т а т ь я .

Конституция яки закон биргән тон хокуклардан мэхрүм ителгән очракта, һәр кешенең ул хокукларын компетентлы милли судлар аша кире кайтарылып бирелүен таләп итәргә хокукы бар.

9 статья.

Беркем дә нигезсез рәвештә кулга алынуга, тоткарлануга, куылуга дучар ителергә тиеш түгел.

10 статья.

Һәр кешенең үз хокукларын һәм бурычларын билгеләр очен һәм аны жинаять жаваплылыгына тартуның нигезле булуын ачыклар очен, туды титезлелек нигезендә үз эшенең ачык рәвештә, мөстәкыйль, гадел һәм бәйсез суд аша каралуын таләп итәргә хокукы бар.

11 статья.

Жинаять кылуда гаепләүче [п..п ?] һәр кеше, аның гаебе ачык суд тикшерерүе нәтижәсендә законлы рәвештә расланганчы гаепсез дип сапалырга хакы бар. Аңа суд тикшерүе вакытында яклану өчен бөтен шартлар тудырлырга тиеш.

Берәр эш эшләгән өчен, яки эшләмәгән өчен гаепләү, ул эшләрне кылу вакытында милли законнар алдында яки халыкара хокук алдында жиниаять итеп саналмаса, алар өсен бер кеше дә жавапка тартыда алмый. Беркемгә дә жинаять эшләгән өчен тиешле жәзалан да катырак жәза бирелергә тиеш түгел.

12 статья.

Бер кеше дә шәхси һәм гаилә тормышына, тора киминлегенә кагылуга, язышү, хәбәрләшү серенә, абруена һәм намусына нигезсез катияшуга дучар ителергә тиеш түгел. Шундый кысулардан, яисә дучар ителүләрдән һәр кешенең закон белән якланырга хокукы бар.

13 статья.

Һәр кешенең һәр деүләт чикләре эчендә иреклә күченең йорергә һәм үзепә тору урыны сайларга хокукы бар.

Һәр кешенең теләсә кайсы илне, яисә үз илен ташлап китәргә һәм үз иленә кире әйләнеп кайтырга хокукы бар.

14 статья.

Һәр кешенең жәберләнүдән башка илләрдә сыену урыны эзләргә һәм ул урыннан файдаланырга хакы бар.

Сәясәт белән бәйлә булмаган жинаять кылган очракта яисе Берләшкән Милләтләр Оешмасының принцибына, максатына каршы килә торган жинаять кылса, кеше бу хокуктан файдалана алмый.

15 статья.

Һәр кешенең гражданлыкка хокукы бар.

Берәү дә ирексездән үз гражданлыгыннан яисә гражданлыгын үзгәртү хокукынан мәхрүм ителергә тиеш түгел.

16 статья.

Яше житеп балигы булган ирләрнең һәм хатын-кызларның, милләтенә, диненә яисә расанына карамастан, бернинди чикләүләрсез, өйләнешүгә һәм таилә корырга хокуклары бар. Алар өйләнешкәндә дә, бергә торганда да, аерылышу вакытында да бер үк төрле хокуклардан файдаланалар.

Өйләнешүчсләрнең язылышуы ике якның да ирекле һәм тулы ризалыгы булганда гына тормышка ашырыла.

Гаилә жәмгыятьнең табигый һәм төп күзәнәге булып тора, анын жәмгыять һәм дәүләт ягынан якланьрга хокукы бар.

17 статья.

Һәр кеше үзе гепә дә, башка кешеләр белән бергәләп тә, малмөлкәткә ия булу хокукына ия.

Беркем дә үз мөлкәтеннән нигезсез мәхрүм ителергә тиеш түгел.

18 статья.

Һәр кешенең фикер, вәждан һәм дин ирегенә хокукы бар; бу хокук Аллага табынуны, йола куша торган дини тәртипләргә үгәүне эченә ала, һәр кешенең бер үзе генә яисә башкалар белән бергәләп аерып рәвештә яки ачыктан-ачык үз карашларын, үз динен алыштырырга аки тотарга хокукы бар.

19 статья.

Һәр кешенең ирекле фикер йөртәргә һәм карашларын ирекле рәвештә әйтәргә хокукы бар; бу хокукка үз карашларында урекле булу, үзенә кирәкле мәгълүматны һеи идеяләргә эзләү, табып алу, төрле юллар белән дәүләт чикләренә бәйсез рәвештә тараты да керә.

20 статья.

25 с т а т ь я .

Һәр кеше тормыш дәрәжәсен тошермәслек булган туклануга, киємтә, торакка, медицина ярдәмснә, социаль хезмәт күрсәтелүгә, үзенә һәм гаиләсенә сәламәтлек, мул тормыш тәмин ителүгә хокуклы. Эшсез калган очракта, авырганда, гарипләнгәндә, толгалганда, картайганда һәм башка торле үзенә бәйләнмәгән сәбәпләр белән тормыш итү чараларын югалтканда һәр кешененң тиевлә ярдәм адырга хокукы бар.

Ана булу һәм сабыйлык аерым тәрбиягә һәм ярдәмгә хокук бирә. Никахлы һәм никахтан тыш туган барлык балалар бердәй социаль якланганлыкка ия.

26 статья.

Һәр кеше белем алырга хокуклы. Бигрәк тә башлангыч һәм гомуни белем алу бушлай булырга тиеш. Башлангыч белем алу мәжбүри булырга тиеш. Техник һәм профессиональ белем алу һәркем очен мөмкин булырга тиеш, югары белем алу һәркемнең сәләтенә карап булырга тиеш.

Белем алу, кеше шәхесененң үсешенә, кеше хокукларына һәм тонирекләргә хөрмәтне арттыруга юнәлдерелгән булырга тиеш. Белем алу расалар, дини ошмалар һәм халыклар арасында дуслыкка, килешүчәнлеккә, сабырлыкка булышырга. Берләшкән Милләтләр Оешмасына тынычлыкны саклауда ярдәм итәргә тиеш.

Ата-аналар үзләрененң кечкенә балаларына белем алуның төрен сайлауда остәңлекле хокукка ия.

27 статья.

Һәр кеше жәмгыятененң мәдәни тормышында ирелке катнашырга, сынды сәнгатьтән ләззәт алырга, фәнненң үсешендә катнашырга, фән биргән байлыклардан файдаланырга хокуклы.

Һәр кеше, автор буларак, фәнни, әдәби, сынлы сәнгать олкәсендәге хезмәте нәтижеләрен, үзененң әхлакый һәм матди ихтыяжларын якларга хокуклы.

28 статья.

Һәр кеше бу Декларациядә язылган хокукларны һәм ирекләрне тулысынча тормышка ашырга торган халыкара һәм социаль, тәртипкә хокуклы.

29 статья.

Һәр кеше жәмгыять алдында, үз шәхесе ирекле һәм тулы үсешкә ирешкән жәмгыять алдында бурычлы.

Үзенең хокукларың һәм ирекләрең тормышка ашырган чакта, һәр кеше демократик жәмгыятьтәге гомуми мул тормыш, социаль тәртип, гадел әхлак таләпләрен канәгатләндерә торган хокукларга һәм ирекләргә тулы хөрмәт тәмин итә торган законлы чикләүләргә гәпә дучар ителергә момкин.

Бу хокукларны һәм ирекләрне тормышка ашыру Берләшкән Милләтләр Оешмасы максатларына һәм принципларына каршы килергә тиеш түгел.

30 с т а т ь я .

Бу Декларациядәге бер нәрсә дәнинди дә булса дәүләткә, бер торкем шәхселәргә яисә аерым кешеләргә бу Декларациядә язылган хокукларны һәм ирекләрне юкка чыгарырга юл куела дип аңлатылырга тиеш түгел.